

CÜMLEDE ANLAM

Herhangi duyguyu, düşünceyi, olayı ve yargıyı bildiren; sözcüklerin belli bir düzene ve kurala göre sıralandığı söz gruplarına cümle denir.

Cümleleri ifade ettikleri anlamlara göre çeşitli başlıklarda sınıflandırabiliriz.

➔ Öznel Anlatımlı Cümleler

Yargı bildiren bir cümlede anlatılanların doğruluğunun-yanlışlığının kişiden kişiye değiştiği cümlelerdir.

- Okulumuzun ortamı oldukça güzeldir.

(Buna göre güzel, başkasına göre olmayabilir.)

- Şiir, en güzel edebi türdür.
- Yazarın son romanı, okuyucular tarafından çok beğenilecek.

➔ Nesnel Anlatımlı Cümleler

Bir cümlede ifade edilen yargının kişiden kişiye değişmediği, herkes tarafından geçerli kabul edildiği ve en önemlisi kanıtlanabildiği anlatımlara nesnel ya da objektif anlatım denir.

- Film göç etmiş bir ailenin yaşamını anlatıyor.

(Herkes tarafından geçerli kabul edilebilecek bir bilgi içerdiğinden nesneldir.)

- Bugün hava eksi 5 derece.
- Yazar bu eserinde doğduğu kasabayı anlatıyor.

Şart (Koşul) Cümleleri

Anlatılan olayın, durumun ya da işin gerçekleşmesinin başka bir olayın gerçekleşmesi şartına yani koşuluna bağlı olduğu anlatımdır.

Şart cümleleri “-se/-sa” ile “-mi, -ınca” ekleriyle sağlanabileceği gibi “eğer, ancak, ama, yeter ki, üzere” gibi sözcüklerle de sağlanabilir.

- Ders çalışırsan sınıfı geçebilirsin.

(Sınıfı geçmenin ders çalışmaya bağlanması nedeniyle şart cümlesidir.)

- Araba sürmeyi öğretirim sana ama sen de bana referans olacaksın.
- Sen bu projeyi tamamlarsın yeter ki kendine güvenmeye devam et.

Neden-Sonuç Cümleleri

Meydana gelen bir eylemin sebebinin de belirtildiği cümlelerdir.

Bu tür anlatımlarda gerçekleşen iki yargı bulunmaktadır. Neden-sonuç cümleleri arasında “İçin, dolayı, yüzünden, -diğinden” gibi ek ve sözcükleri bulunmaktadır.

- Sınavı geçemediğinden mezun olamadı.

(Neden mezun olamadı çünkü sınavı geçmedi.)

- Çok üşüdüğünden eve erken gitti.
- Deniz dalgalı olduğundan yüzemedi.

Amaç-Sonuç Cümleleri

Cümlede gerçekleşen eylemin hangi amaçla yapıldığını ifade eden anlatımlara amaç-sonuç cümlesi denilmektedir. Bu anlatımda iki eylem arasında “amacıyla, ötürü, için, dolayı” gibi sözcükleri yer alır ve sonuç cümlesine “Hangi amaçla?” sorusu yöneltilebilir.

- Ders çalışmak için erkenden uyandı.

(Erken uyanmasındaki amaç neydi? Ders çalışmak)

- Şirketini büyütmek amacıyla hisselerini sattı.
- Öğrencileri iyi bir üniversiteye gitsin diye sürekli ders çalıştırırdı.

DİKKAT!

Amaç-sonuç cümlelerini ayırt etmek için cümleye “Hangi amaçla?” sorusunu sorabiliriz. Eğer cevap alabiliyorsak amaç, alamıyorsak neden-sonuç cümlesidir.

Ayrıca neden-sonuç cümlelerinde iki yargı da gerçekleşmiş olmasına rağmen amaç-sonuç cümlelerinde birinci yargı gerçekleşmemiştir.

- Ders çalışmak için odasına geçti. (Hangi amaçla?)

(Ders çalışma cevabını alırsın.)

- Gece uyumadığından gündüzleri yorgun görünüyordu.

(İki yargı da gerçekleşmiştir. Ancak ilk cümlede ders çalışma yargısı henüz gerçekleşmemiştir.)

Doğrudan Anlatımlı Cümleler

Başkasının sözlerini hiç değiştirmeden olduğu gibi aktarıldığı cümlelere doğrudan anlatım denilmektedir.

- › Zeynep Hoca “Yarın sözlü yapacağım.” dedi.
- › Başbakan “Büyüme hızımız aynen devam edecek.” dedi.

Dolaylı Anlatımlı Cümleler

Başkasına ait sözlerin yargısı değiştirilmeden anlatıcı tarafından kendi sözleriyle aktarılmasıdır. Bu cümleler genellikle “-ceğini, -dığını” şeklinde biter.

- › Onu hayatım boyunca affedemeyeceğini söyledi.

(Başkasına ait sözler dolaylı olarak aktarılmıştır.)

- › Öğretmen yarınki sınava iyi çalışmamız gerektiğini söyledi.

Kinaye Anlatım İçeren Cümleler

Bir cümlede ifade edilen yargının alaya alınması, tersini ifade edecek biçimde kullanılmasıdır.

- › O kadar çalışkan ki liseyi 5 senede bitirdi.
- › Takım istikrarını sürdürerek bu hafta da yenildi.

(Takımın sürekli yenilmesiyle dalga geçildiğinden kinayeli bir anlatım vardır.)

Aşamalı Durum Bildiren Cümleler

Bir cümlede ifade edilen yargının yavaş yavaş gerçekleşmesi aşamalı anlatıma örnektir. Aşamalı anlatımda olay olumlu ya da olumsuz yönde gerçekleşebilir.

- › Hastanın durumu gittikçe kötüleşiyordu.
- › Sınav yaklaştıkça netlerimiz artıyordu.
- › Dünya nüfusu artmaya devam ediyor.

Varsayım Cümlesi

Bu durumla ilgili gerçekleşmeden önce değerlendirme yapmak amacıyla olmuş ya da olmamış gibi düşünmeye varsayım denilmektedir.

Varsayım cümlelerinde “**Tut ki, farz edelim ki, düşünelim ki**” gibi ifadelerle yer verilmektedir.

- › Tut ki piyango bize çıktı. Neler yaparız?

- › Düşünelim ki İstanbul’a yerleştin: Oralarda ne iş yapacaksın?
- › Farz edelim ki sınavdan kaldık, dünyanın sonu değil ya!

İçerik Cümlesi

Yazarın eserinde ele aldığı konuyu anlatan cümlelerdir. Bu türdeki cümlelerde genellikle “**Bu eserde ne anlatılıyor?**” sorusuna cevap vardır.

- › Yazar bu eserinde “Deprem felaketi sonrasında değişen hayatların zorluklarını” işlemektedir.

(Bu eserde ne anlatılıyor?: deprem felaketi sonrasında değişen hayatlar) → Eserin içeriğinden bahsedilmektedir.

- › Makber adlı şiirinde “karısının ölümünden duyduğu üzüntüyü dile getirmiştir.

(Şiirin içeriği yani konusundan bahsedildiğinden içerik cümlesidir.)

Üslup Cümlesi

Sanatçının dili kullanım şekli, duygunun ve düşüncenin anlatım biçimi üslup(biçem) ile ilgilidir. Yazar “**Nasıl anlatmış?**” sorusu bizlere üslup ile ilgili cevaplar verebilmektedir.

- › Eserde yazar, çağrışım gücü yüksek sözcükleri tercih etmesi ve uzun cümleler oluşturması anlatımı zorlamış.

(Dil ve anlatım tarzından bahsedildiğinden üslup cümlesidir.)

- › Divan şiirinde bolca terkinin yanında anlaşılabilir kelimelerin kullanılmasıyla zor bir şiir dili inşa edilmiştir.

Tanım Cümlesi

Bir kavramın, bir sözcüğün tam olarak ne olduğunu ifade eden cümlelerdir. “**Bu nedir? Bu kimdir?**” sorularına cevap verir.

- › İsmi önüne gelerek onları çeşitli açılardan nitelleyen ve belirten sözcüklere sıfat denir.

(Sıfatın bir tanımı yapılmıştır.)

- › Kalp, kanı vücudun çeşitli bölgelerine pompalayan kaslı bir organdır.

(Kalbin bir tanımı yapılmıştır.)

Karşılaştırma Cümlesi

Birden fazla kavram, varlık ya da durumun karşılaştırılarak benzer ve farklı yönlerinin ortaya konulduğu cümlelerdir.

Bu türde cümlelerde “**göre, çok, gibi, kadar, en, daha, oysa**” gibi karşılaştırma sözcükleri yer almaktadır.

- › Dün televizyonda en sevdiği dizinin bölümü varmış.

(**En sevdiği dizi diyerek aslında sizler arasında bir kıyaslama yani karşılaştırma yapılmıştır.**)

- › Kars, birçok ilden daha soğuk olarak bilinir.

(**Ancak karşılaştırma yapılarak Kars’ın en soğuk olduğunu söylenebilir.**)

- › Romantizm insan duygularını önemserken realizm ise gerçekleri baz alır.

(**Romantizm ve realizm karşılaştırılmıştır.**)

Öneri (Tavsiye-Salık Verme) Cümlesi

Bir sorunun çözümü ya da bir durumla ilgili daha iyiye ulaşmak için görüş ve düşüncelerin yer aldığı cümlelerdir.

Genellikle bu tür cümleler beğenilmeyen ve eksik görülenler üzerine söylenir.

- › Paragrafta başarıya ulaşmak için günde 20 soru çözmelisin.

(**Paragrafta başarı için günlük 20 soru çözme tavsiyesinde bulunmuştur.**)

- › Her hafta düzenli video paylaşarak istediğin aboneye ulaşabilirsin.

Yakınma (Şikayet) Cümlesi

Bir durumdan duyulan rahatsızlığı, üzüntüyü ve hoşnutsuzluğu ifade eden cümlelerdir.

- › Öncesinde bir şehir planlaması yapılmadığından burada yaşamak zorlaşıyor.
- › Konuyu defalarca anlatmama ve altını çizmeme rağmen sınavda yapamadılar.

NOT Yakınma cümlesinde muhabata değil, başkasına yapılmaktadır.

Sitem Cümlesi

Bir kimsenin yaptığı bir şeyden duyulan üzüntünün ve kırılganlığın ifade edildiği cümlelerdir.

- › O kadar soracağım dememe rağmen bu soruyu sınavda yapamamışsınız.
- › Bu geziye beni de davet etmenizi beklerdim.

NOT Sitem cümlelerinde üzüntü bizzat rahatsızlık duyulan kişiye söylenirken yakınmada duyulan rahatsızlık başkalarına söylenir.

Pişmanlık Cümlesi

Yapılan bir yanlış sonucunda istenmeyen durumla karşılaşıldığında üzülmeye anlamı veren cümlelerdir.

- › Keşke bu üniversiteye kaydımı yapmasaydım.

(**Geçmişte yapılan bir eylem yani üniversiteye kayıt yaptırmaktan bir üzüntü duyulmaktadır.**)

- › Tatilde başka bir otel seçmeliymişim.

Hayıflanma Cümlesi

Yapılamayan bir işten dolayı duyulan üzüntünün dile getirildiği cümlelerdir.

- › Keşke derslerime daha çok çalışabilseydim.

(**Geçmişte yapılmayan derslere daha çok çalışma durumundan üzüntü duyulmaktadır.**)

- › Birikimlerimi daha mantıklı yerlerde değerlendiremiydim.
- › Bu türdeki arkadaşlarımı hayatımdan çıkarmalıydım.

NOT Hayıflanmada yapılmayan bir işten duyulan üzüntü ifade edilirken pişmanlıkta ise yapılan bir işte dolayı bir üzüntü dile getirilir.

Küçümseme Cümlesi

Bir kişi, olay ya da duruma değer vermeme, onu küçük görüp hafife almayı ifade eden cümlelerdir.

- › Sizin yeni farkına vardıklarınızı ben çoktan tecrübe etmişim.
- › Bu notları ve çalışmasıyla hukuk kazanacağını düşünüyor.

(Yapılan çalışmalar yetersiz görüldüğünde bir küçümseme söz konusudur.)

Azımsama Cümlesi

Bir şeyin sayı ve miktar olarak az ve yetersiz olduğunu ifade eden cümlelerdir.

- › Bu çabaya rağmen bu izlenme sayısı hayal kırıklığıydı.
- › Saatlerdir çalışıp sadece 10 soru çözmüş olamazsın.

NOT Küçümsemekten farklı olarak azımsama cümlesi sayılar ön plandadır. Sayısal bir küçümseme varsa azımsama cümlesidir.

Tahmin Cümlesi

Sonucunun bilinmediği bir olay ya da durumun nasıl sonuçlanacağına dair bir kişinin kendi görüşünü ifade eden cümlelerdir.

- › Annem beni defalarca aramıştır şimdi.
- › Memleketimize bahar gelmiştir artık.
- › Seneye bir milyon aboneye ulaşırım.

İhtimal (Olasılık) Cümlesi

Gerçekleşmesi kesin olmayan olay ve bir durumun gerçekleşme ya da gerçekleşmeme ihtimalini kestirmeyi ifade eden cümlelerdir.

- › Öğretmenime beni soran amcam olabilir.
- › Çözemediğim soruyu abim çözebilir.
- › Bu sene en soğuk kışı yaşayabiliriz.

NOT İhtimal cümlelerinde bir ikilem vardır yani olay-durum gerçekleşebilir ya da gerçekleşmeyebilir.

Tahmin cümlelerinde ise olayın akışından hareketle bir sonuç görülmeye çalışılır ve kendinden “emin olma” durumu söz konusudur.

Ön Yargı (Peşin Hüküm) Cümlesi

Bir durum ya da kişi hakkında önceden edindiğimiz olumlu ya da olumsuz yargıların ifade edildiği cümlelerdir. Bu türde cümleler önceden peşin hüküm içerir.

- › Bu işi başardığımda herkes eminim benden bahsecek.

- › Bizi görünce yine yaramazlık yapacak.
- › Bu takım şampiyon olacak donanıma sahip değil.

Değerlendirme Cümlesi

Herhangi bir sanatçı ya da onun bir eseri hakkında görüşlerin ifade edildiği cümlelerdir.

- › Şarkılarıyla dillere destan olan sanatçının son eseri vasat düzeyde.
- › Romanındaki kurgusal kopukluklar gerçekliği perdeliyor.

Çıkarım Cümlesi

Bir olay ya da durum göz önünde bulundurularak varılan sonucun ifade edildiği cümlelerdir.

Genellikle bu cümlelerde “demek ki” şeklinde bir anlam söz konusudur.

- › Esnafın yüzü güldüğüne göre işler iyi demektir.
- › Bu sınavlarda yüksek başarı göstermen geleceğinin açık olduğunu gösterir.

Yadsıma Cümlesi

Bir durum ya da olayla ilgili inkarın ifade edildiği cümlelerdir.

- › Sana hiç yalan söyler miyim?
- › Ödevi internete bakmadan kendim yaptım.

Kanıksama Cümlesi

Sözcük anlamı “çok tekrarlama sebebiyle etkilenmez olmak, alışmak” olan kanıksamak aslında duyarsızlaşmak manasında kullanılır.

- › Deneme çözerken dışarıdan gelen sesleri artık takmıyorum.
- › Bölgede sıklıkla deprem olduğundan ufak sarsıntıları normal karşılıyordu halk.

Bize Destek Olmak İçin Bu Notların Kitap Halini Satın Alabilirsiniz.

